



## MANİHEİST UYGURCA METİNLERDE BİR KAVRAMSAL METAFOR ÖRNEĞİ

[Araştırma Makalesi-Research Article]

Aziz Tolga KOÇ\*

Geliş Tarihi: 03.05.2020

Kabul Tarihi: 02.06.2020

### Öz

Felsefî ve derin bir kavram olan metafor, kaynaklarda genellikle benzetmeyle ilgili edebî bir mesele olarak incelenmiş ve Türk edebiyatı araştırmalarında mecaz, eğretilme, değişmece, deyim aktarması, istiare gibi çeşitli terimlerle kullanılmıştır. Fakat, kullanım alanı çok geniş olan metafor yalnızca bir edebî sanat değildir. İnsan zihninin işleyişi ve dil ile doğrudan bağlantılı olan metaforun felsefe alanındaki kullanımından edebiyata, matematiğe, psikolojiye kadar uzanan, disiplinler arası geniş bir kavramsal alanı vardır. Çağdaş Metafor Kuramı ile literatüre giren kavramsal metafor görüşü, geleneksel metafor araştırmalarının seyrini değiştirmiştir. Çağdaş metafor kuramında, metafor yalnızca dille ilgili değil aynı zamanda düşünceyle ilgili bir meseledir ve bu kuramda kavramsal metaforlar ve dilsel metaforlar birbirinden ayrılmıştır. Soyut düşünce ürünü olan kavramsal metaforlar, dilde çeşitli örneklerle dilsel bir metafor olarak görünürler. Örneğin, VAKİT NAKİTTİR kavramsal bir metafordur. "Vaktimi boşa harcıyorsun." cümlesi ise bu kavramsal metaforun dilsel bir örneğidir. Dilsel metaforlara Maniheizm eski Uygur Türkçesi metinlerinde de rastlamak mümkündür. Bu çalışmada, evrensel nitelikte olan DÜŞÜNCE İŞİK KAYNAĞIDIR kavramsal metaforunun Maniheizm çevreye ait eski Uygur Türkçesi metinlerindeki dilsel örnekleri tanımlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, bu metinlerde bulunan bazı çok anlamlı sözcüklere metaforik kullanım açısından yaklaşılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Eski Uygur Türkçesi, Maniheizm Metinler, Çok Anlamlılık, Metafor, Kavramsal metaforlar.

### EXAMPLE OF A CONCEPTUAL METAPHOR IN MANICHAEAN UYGUR TEXTS

#### Abstract

Metaphor, a deep concept in philosophical, has often been studied in research as a literary matter related to analogy. (Research of Turkish literature: mecaz, eğretilme, değişmece, deyim aktarması, istiare etc.). But, the metaphor, with a very wide range of uses, is not just a literary art. The conceptual metaphor view has changed the course of traditional metaphor research. In contemporary metaphor theory, conceptual metaphors and linguistic metaphors are separated from each other. Conceptual metaphors, the product of abstract thought, appear in language as a linguistic metaphor with various examples. For example, TIME IS MONEY is a conceptual metaphor. "You are wasting my time." is a linguistic metaphor. It is possible to find examples of linguistic metaphor in old Uygur Turkish texts. In this study, linguistic examples of conceptual metaphor of IDEAS ARE RESOURCES in old Uygur Turkish texts belonging to the Manichaean environment were tried to be witnessed. In addition, some polysemy words found in these texts have been approached in terms of metaphorical use.

**Keywords:** Old Uygur Turkish, Manichaean Texts, Polysemy, Metaphor, Conceptual Metaphors.

\* Okutman, Yunus Emre Enstitüsü, e-posta: aziztkoc@gmail.com  
Orcid: 0000-0003-1312-3432

## Giriş

Bir dilin söz varlığında; sözcüklerin çok anlamlılığı, soyut kavramlar, bu soyut kavramları somutlaştırma ve metaforlar o dilin gelişmişliğine işaret eden unsurlardan bazılarıdır. Sözcükler, tarihî yolculuklarında birçok etken sebebiyle çok anlamlılık kazanmıştır. Bu etkenlerden biri de hiç şüphesiz dindir. Bir inanç sistemini benimseyen topluluk, hâliyle o dinin tesiri altındadır. Maniheist Uygur Türklerinin siyasi, askerî ve ekonomik hayatında dinin tesiri büyüktür. Bu tesirin bir yanı da kültürelidir. Dolayısıyla, Maniheizm Uygurların hayatında olduğu kadar dilinde de birtakım değişikliklere yol açmıştır. Uygurlar Maniheizm'le birlikte; kullandıkları kavramlarda, dünyaya bakış açılarında, maddi ve manevi kültür öğelerinde, duyu düşünce davranış biçimleri gibi birçok alanda dinin etkisinde kalmıştır. Köktürklerde, Budist Türklerde veya Müslüman Türklerde somut bir kavramı ifade eden sıradan bir sözcük, Maniheist Türkler için soyut bir kavram Tanrı adı, bir terim veya kutsal bir sözcük hüviyetini kazanmıştır.

Bu yazıda; Maniheist çevreye ait eski Uygur Türkçesi metinlerinde organ adlarının, bazı soyut kavramların ve fiillerin çok anlamlı, somutlaştırma ve metaforik kullanım örnekleri verilecektir. En sonunda ise evrensel nitelikte olan DÜŞÜNCE IŞIK KAYNAĞIDIR<sup>1</sup> kavramsal metaforunun Maniheist Uygurca metinlerde dilsel örnekleri tanıklanmaya çalışılacaktır. Konu külliyatına dâhil edilen Maniheist çevreye ait eski Uygurca metinler ve kısaltmaları şunlardır:

BT V : Berliner Turfan-Texte V.

Chuast : Huastuanift.

ETŞ : Eski Türk Şiiri (Mani Muhitinde Yazılan Eserler).

IrkBit : Irk Bitig.

M I : Manichaica I.

M II : Manichaica II.

M III : Manichaica III.

Pothi : The Manichean Turkic Pothi-Book.

TT II : Türkische Turfan-Texte, II- Manichaica.

### 1. Kavramsal Metafor

Felsefi ve derin bir kavram olan metaforun net bir tanımına ulaşmak güçtür. Metaforun kaynaklara bakıldığında söz sanatıyla ilgili *eğretileme*, *değişmece*, *mecaz*, *deyim aktarması*, *istiare* gibi çeşitli terimlerle karşılandığı görülmektedir. Örneğin; Türkiye Bilimler Akademisi Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü'nde *eğretileme* terimi ile karşılanan metaforun tanımı şu şekildedir: "Dizisel bağıntılar düzleminde, aralarında eşdeğerlik ilişkisi kurulan anlamlı öğelerden birini öbürü yerine koyarak ve karşılaştırma yapılmasını sağlayan 'gibi' ya da benzeri sözcükleri kaldırmakla oluşan değişmece türü; Bir sözün, benzetme amacıyla aradaki benzerlik ilişkisinden yararlanarak başka bir söz yerine kullanılması; aralarında benzerlik ilişkisi kurulan öğelerden kendisine benzetilen ya da benzeyenden biri olmadan yapılan benzetme." (URL-1).

Aksan (2006: 62) metaforun *deyim aktarması* veya *iğretileme* olduğunu ve Türk edebiyatında uzun süre *istiare* terimiyle karşılandığı belirtmiştir. Yani yazara göre metafor, *istiare*, *iğretileme* veya *deyim aktarması* terimleriyle karşılanabilir. Fakat bu konuda bir karışıklık vardır. Örneğin; Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te *istiareye* karşılık olarak

<sup>1</sup> Kavramsal metaforlar, literatürde büyük harflerle yazılmaktadır.

*eğretileme* verilmiştir. Aynı sözlükte metafor ise *mecaz* sözcüğüyle karşılanmıştır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre *mecaz* sözcüğünün tanımı şu şekildedir: “Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz; bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor.” (URL-2).

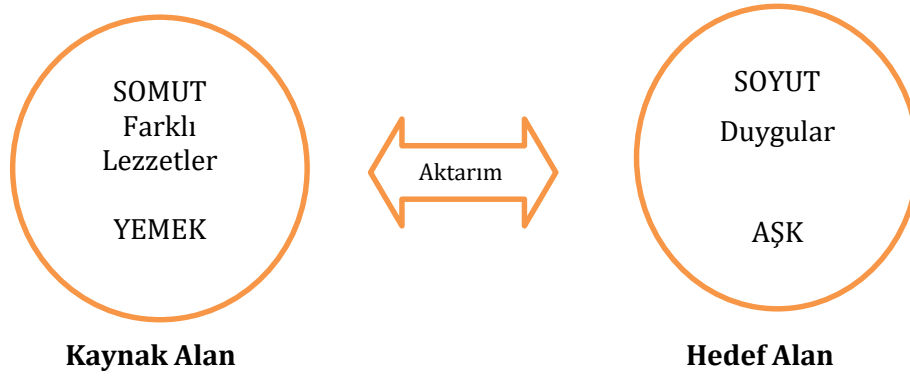
Tanımlarda görüldüğü gibi araştırmalarda metaforun Türkçede hangi terime veya terimlere karşılık geldiği hususunda hemfikir yoktur. Şahan (2017: 167), insan zihninin işleyişi ve dil ile doğrudan bağlantılı olan metaforun felsefe alanındaki kullanımından edebiyata, matematiğe, psikolojiye, reklamcılığa kadar uzanan geniş bir kavramsal alan yarattığını; buna karşın metaforun hem Türkçe hem de İngilizce sözlüklerde, kısıtlı alanlarla açıklandığını ve benzetme üzerine temellendirilmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Şahan'a göre (2017: 174-175) metafor bir edebî sanat değildir, retorik ürettiği bir terim değildir. Çünkü metafor, kendisine retorik ürettiği bir edebî sanatların tanım çerçevesinde ve tasnifinde yer bulamamaktadır.<sup>2</sup>

Çağdaş metafor kuramı ile literatüre giren kavramsal metafor görüşü, geleneksel metafor araştırmalarının seyrini değiştirmiştir. Çiçekler ve Aydın (2019) kavramsal metafor kuramının ile klasik retorik veya belagat geleneğiyle ayrıldığı üç noktayı detaylı olarak ele almışlardır. Birinci husus metafor dille ilgili değil, düşünceyle ilgili bir meseledir. Yani, geleneksel anlayışa göre metafor yalnızca sözcükler ve sözcüklerin dildeki kullanımlarıyla ilgilidir. İkinci husus, metafor retorik bir araç değildir; dünyayı anlamlandırmamıza yarayan bir bilişsel süreçtir. Bu hususta, geleneksel anlayış ile kavramsal metafor kuramı tasnif farklılığına gitmiştir. Son husus ise metafor yalnızca benzerlik ilişkisine dayanmaz. Yani klasik anlayışta metaforun motivasyonunun yalnızca benzerlik ilgisi olmasına karşın; kavramsal metaforlar kuramında benzerlik dışında deneyim, korelasyon, kaynak alanın hedef alan olması gibi motivasyon türleri vardır.

Kavramsal metafor kuramı, George Lakoff ve Mark Johnson'ın 1980 yılında yayımlanan *Metaphors We Live by* adlı eserinde ilk kez dile getirilmiştir (Çiçekler ve Aydın, 2019: 15). Bu eserle ortaya konan ve “Çağdaş Metafor Teorisi” olarak anılan teori günümüzde metafor kavramını, disiplinlerarası uygulamalarla biliş/zihin (cognition) ve bildirişim (communication) çalışmalarının merkezine yerleştirmiştir. Bilişsel anlambilim (cognitive semantics) alanındaki çağdaş metafor teorisine göre metafor sadece dilde değildir; düşünmede ve eylemde kullandığımız kavramsal sistemimizin temelde metaforik bir doğası vardır. Yani çağdaş metafor incelemesi metaforu bir düşünce malzemesi, insan kavrayışının bir şekli olarak ve sadece bir söz figürü değil aynı zamanda bir ‘düşünce figürü’ olarak görür (URL-3).

Lakoff (1993: 206) Mark Johnson ile metaforik kavramların sistematüğinde hangi eşleşmelerin bulunduğunu hatırlamayı kolaylaştırmak için bir yöntem benimsediklerini belirtmektedir. Çalışmada bahsedilen bu yöntem haritalama (mapping) yöntemidir. Bu yöntemde göre, HEDEF-ALAN KAYNAK-ALANDIR, veya HEDEF-ALAN KAYNAK-ALAN GİBİDİR. Akşehirli (URL-3) bunu, AŞK YEMEKTİR kavramsal metaforu üzerinden ele almıştır. Bu kavramsal metaforun dilsel örneklerinde biri “Bu aşkın tadı kalmadı.” örneğidir. Bu haritalamada somut olan “yemek” kaynak alan; soyut olan “aşk” ise hedef alandır. Bu kavramsal metafor ve dilsel örneğiyle ilgili şema şu şekilde verilmiştir:

<sup>2</sup> Metafor kavramının Türkçe ve İngilizce çeşitli kaynaklardaki tanımlarıyla ve hangi terimlerle karşılandığıyla ilgili detaylı bilgi için bk. (Şahan, 2017: 166-176).



Soyut düşünce ürünü olan kavramsal metaforlar (conceptual metaphors), dilde çeşitli örneklerle dilsel bir metafor olarak görünürler. İnsanlar farklı dilleri konuşsalar da deneyimlerden ötürü benzer bir düşünce yapısına sahiptirler. Dolayısıyla kavramsal metaforlar da evrensel niteliktedir. Örneğin; Lakoff ve Johnson (1980: 7-9) TIME IS MONEY kavramsal metaforunun İngilizcedeki dilsel örneklerini sıralamıştır: *You are wasting my time* “Zamanımı boşa harcıyorsun.” gibi. Akşehirli (URL-3) de bu durumu VAKİT NAKİTTİR kavramsal metaforu üzerinden Türkçede örneklendirmiştir. Bu kavramsal metaforla insanlar zamanı para ile birlikte kavramlaştırmıştır. “Vaktini iyi harcamalısın”, “Bana biraz zaman ver”, “Bu ev on yılıma mal oldu” sözleri VAKİT NAKİTTİR kavramsal metaforunun Türkçedeki birer örneğidir; dilsel birer metaforlardır.

Türkçede metaforların dilsel örneklerine yine evrensel olan HAYAT YOLCULUKTUR kavramsal metaforu üzerinden bakılabilir. Dinçer (2015), bu kavramsal metaforu günümüz Türkçesi örnekleriyle olarak ele almıştır. Çalışmada; hedef alanın daha belirsiz ve karmaşık olan; kaynak alanın ise genellikle daha somut olan, daha kolay anlaşılabilir araç olduğu belirtilmiştir. Buna göre HAYAT YOLCULUKTUR metaforunda hedef alan “hayat”tır; kaynak alan ise aydınlatıcı bir araç olarak “yolculuk”tur. Dinçer, bu ikinci alana dair bütün bilgilerin, yani yolun bir yerde başlamasının, devam etmesinin ve sona ermesinin; “hayat” ile “yolculuk” arasındaki aktarıma fiziksel temeller oluşturduğuna işaret etmektedir. Yani bu kavramsal metaforun hayat-yolculuk, insan-yolcu, dünya-yol paralellikleri gibi dilsel metaforlar oluşturduğu anlatılmaktadır.

## 2. Maniheist Uygurcada Çok Anlamlılık ve Metafor

Değişik etkenlerle bir göstergenin yansıttığı temel anlamların yanı sıra yeni yeni kavramları anlatır durumda olmasına çok anlamlılık denir (Aksan, 2006: 70). Ağca (2015: 202), sözcüklerin nasıl çok anlamlılık kazandıklarına dair tespitlerde bulunmuştur. Bu çalışmaya göre; diller, yeni kavram ya da varlıkları adlandırmada, diğer dillerden sözcük alınılamamak, dilde var olan sözcük tabanlarına uygun ekler getirerek yeni bir sözcük oluşturmak, aynı ya da benzer kavram alanına ait bir sözcüğü belirli prensipler dâhilinde semantik değişim/gelişimlere uğratmak gibi çeşitli yöntemler kullanır. Yine aynı çalışmaya göre; dilde herhangi bir sözcük, aynı/benzer kavram alanı ile ilgili farklı anlamlar sergiliyorsa, başka bir ifadeyle aynı/benzer kavram alanı dâhilinde anlam çeşitliliğine uğramışsa, o sözcüğün somutlaştırma, soyutlaştırma, metaforlaştırma gibi semantik yöntemlerle temel/ilk anlamından diğer anlamlara doğru çeşitlenmiş olma ihtimali yüksektir. Dolayısıyla dillerde herhangi bir sözcük, aynı/benzer kavram alanına ait olmak üzere birden fazla anlam yüklenmiş olabilir.

Bir dilin söz varlığında; sözcüklerin çok anlamlılığı, soyut kavramlar, bu soyut kavramları somutlaştırma ve metaforlar o dilin gelişmişliğine işaret eden unsurlardan bazılarıdır. Maniheist çevreye ait eski Uygurca metinlerde tanımlanan çok anlamlı sözcükler bir yazıya sığmayacak kadar çoktur. Burada, konu bütünlüğünü bozmamak adına yalnızca organ adları üzerinden örneklendirme yapılacaktır. Yine, bazı soyut kavramların somutlaştırıldığı

örneklere de değinilecektir. Organların ve vücut bölümlerinin adlarının aynı eğilimle doğadaki nesnelere aktarılarak yeni yeni anlamlar kazandıklarını görürüz. Bu örnekler artık dile yerleşerek kalıplaşmış yeni anlamlar oluşturmuş olan “ölü deyim aktarması” (dead metaphor) olarak nitelenir: *dağ başı, kapının kolu, masanın ayağı* vb. (Aksan, 2006: 64). Maniheist çevreye ait eski Uygurca metinlerde de bazı organ adlarının anlamlarındaki çeşitlilik, o sözcüklerin sadece anatominin bir meselesi olmadığına işaret etmektedir.

Aşağıdaki verilen örneklerde tanıklandığı üzere, Maniheist Uygurca metinlerde “vücudun bölümü, organ” anlamlarını ihtiva eden *sın* sözcüğü “öge, unsur” anlamına da gelmektedir. *Yüz* sözcüğü vücudun bölümü için kullanılırken *yüzlüg* sözcüğü ise “tanıdık simalı, meşhur” anlamında da kullanılmıştır. Organ adlarından biri olan *baş* sözcüğü aynı zamanda “başlangıç” anlamındadır. Yine *til* “dil” organ adı *til bul-* yapısı ile “dillenmek, dile gelmek, konuşmak” anlamındadır.<sup>3</sup> *Köküz* “göğüs” sözcüğü “düşünce”; *elig* “el” sözcüğü aynı zamanda “sahiplik, mülkiyet” anlamlarına gelmektedir. Maniheist çevreye ait eski Uygurca metinlerde organ adlarının yukarıda verilen anlamlarının tanıklandığı bazı örnekler şunlardır:

*Kut **sini** kamağ teñri yiriniñ ortusun içre ög **sini** birdin sıñar köñül **sini** kün tugsugdan sıñar sakınç **sini** kün batsıgdın sıñar tuymak **sini** birdin sıñar “Kut **ögesi** tüm gökyüzünün içine, akıl **ögesi** güneyden, gönül **ögesi** doğudan, düşünce **ögesi** batıdan, his **ögesi** ise güney taraftan ...”* (BT V: 32).

*Bu ırk **başında** az emgeki bar “Bu falın **başında** biraz acı var.”* (IrkBit: 57).

*Athğ **yüzlüg** “Meşhur ve **tanıdık simalı**”* (M III: 42).

*Bugünkü küñe alkatmış ayka yıl **başına** “Bugüne, methedilmiş aya, ... yıl **başına**.”* (M III: 36).

*Ayığ kılınçlıg şimnu **eligintin** ozgurtuñuz “Kötü işler yapan şeytanın **elinden** kurtardınız.”* (Pothi: 70).

*Köñülümüz **köküzümüz** “Gönlümüz, **düşüncemiz** ...”* (M I: 28).

*Ol ödke kamağ beş türlüg tınlıg turalıg ıgaç evin yemiş taş toyagu kop **til** bulğay “O zaman, tüm beş türlü canlı, ağaç, meyveler, taş ve çakıl (hepsi) **dile gelecek**.”* (BT V: 40).

Organ adlarından başka, anlatım gücüne işaret eden bir diğer unsur da somutlaştırmadır. Maniheist Eski Uygurca metinlerde, soyut kavramların somutlaştırıldığı örnekleri de görmek mümkündür. Aşağıdaki örneklerde tanıklandığı üzere; soyut bir kavram olan *kılınç* “davranış” pranga vurulan bir somut bir varlık gibi ifade edilmiştir. Başka soyut bir kavram olan *üzüt* “ruh” yemeğe, gıdaya ihtiyacı olan bir kavramdır. *Küvençlig* “mağrur” kavramı *su* “su” sözcüğüyle kullanılmıştır. Yine metinlerde, *köni nom* “doğru öğretisi” kavramı *köprüg* “köprü”; *taluy* “deniz”, *ügüz* “ırmak” gibi sözcükler; *buyanlıg* “erdemli” sözcüğüyle ifade edilmiştir. Bazı soyut sözcüklerin somutlaştırıldığı örnekler şunlardır:

*Kılınçlıg bukagug üzteçi bolalım “**Davranışlarımızın** prangasını koparalım.”* (Pothi: 347-348).

***Üzüt** aşına tavratsar “**Ruhunun** gıdasına çaba gösterse...”* (TT II: 418).

***Buyanlıg** taluy ügüzüg akıtıp “**Erdemli** ırmak ve denizi akıtıp...”* (Pothi: 228).

***Köni nomluğ** köprügüg körkittinüz “**Doğru öğretilerin** köprüsünü gösterdinüz.”* (Pothi: 55-56).

<sup>3</sup> Bu yönden, bu sözcük *agazlan-* “söylemek” fiiline benzemektedir. Ezrua teñri atıña yme agazlanmış boltı “Ezrua Tanrı adına söylemiş oldu.” (M I: 25).



**Küvençliq** *suv köznekiqe suklunmuşlarka “Mağrur denizin yansımasına dalmış olanlara.”* (Pohti: 55).

Çok anlamlılık ve metaforik kullanım örneklerini yine fiillerde de görmek mümkündür. Eski Türkçede *aş* “yemek” sözcüğü, +A- ekiyle *aşa-* biçimini almıştır (Erdal, 1991: 418). *Aşa-* fiili, eski Türkçede “yemek yemek; tüketmek, yıkmak; eğlenmek, zevk almak; denemek, tecrübe etmek; algılamak, anlamak” anlamlarında görülmektedir (Clauson, 1972: 256). *Aşa-* fiili, Maniheist Uygurca metinlerde, aşağıdaki verilen örneğinden görüldüğü gibi “(ışığa) maruz kalmak” anlamındadır. *Yaruk aş-* “ışık yemek”, dolayısıyla *Beş teñri yarukı aş-* sözü “Beş Tanrı’nın ışığını yemek” yani o ışığa maruz kalmak anlamındadır. Eski Türkçede *katıl-* fiili “karıştırmak, karıştırılmak, katılmak; (birisyle) ilişki kurmak” anlamlarına gelmektedir (Clauson, 1972: 601). Fiil, Maniheist eski Uygurca metinlerde, aşağıda verilen örneğinde “birlikte olmak” anlamına sahiptir. Metinlerde, Maniheizm inancında dinî öğretilere uymak ve yasaklanan bazı hareketlerin daha iyi anlatılması için öyküleme gördüğümüz bazı fragmanlar vardır. Yine o fragmanların birinde yasaklanan bir hareketin vahim sonuçlarına tanıklık ettiğimiz bir örnekte *ölügke katıl-* sözü “ölüyle cinsî münasebette bulunmak, birlikte olmak” anlamında kullanılmıştır.

*Kedil-* fiili eski Türkçede “giyilmek; reenarnasyon geçirmek” anlamlarına gelmektedir (Clauson, 1972: 703). Fiil, Maniheist Uygurca metinlerde reenarnasyon inancının da tesiriyle “başka bedene girmek” anlamına gelmektedir. Örnekte, buzağının aslanın bedenine girerek başka bir ifadeyle aslanın kimliğine bürünerek güçlenmesi, titretmesi, parçalaması tasvir edilmiştir. *Bulgan-* fiili, eski Türkçede temel anlamıyla “bulanmak” anlamındadır (Clauson, 1972: 337). Fakat bu fiil Maniheist Uygurcada aynı zamanda “kafası karışmak” anlamına da gelmektedir. *Kötür-* fiili de çok anlamlı bir görünümüdür. Eski Türkçede *kötür-* fiili “kaldırmak, yükseltmek, götürmek vb.” anlamlarında görülmektedir (Clauson, 1972: 706). Bu fiil, Maniheist eski Uygurca metinlerde “acı çekmek” anlamıyla da dikkat çekmektedir. Örnekte, *emgek kötür-* yapısı “acı çekmek” anlamına gelmektedir. Eski Türkçede “saf, temiz olmak; kutsal olmak” (Clauson, 1972: 198) gibi anlamları ihtiva eden *arı-* fiili, Maniheist eski Uygurca metinlerde bir örnekte madencilikle ilgili bir ifadededir. Bu örnekte, *altun arı-* “(altın) erimek” anlamında tanıklanmıştır.

**Aşadukumuz** *beş teñri yarukı “Maruz kaldığımız (yediğimiz) Beş Tanrı ışığı...”* (Chuast: 338-339).

*Ölügüg koçup uvutsuz bilig sürüp ol ölügke **katıltı** “Ölüyü kucaklayıp, ahlaksızca ol ölüyle birlikte oldu.”* (M I: 5).

*Buzağu kim arslanka **kedilip** ...ug titretir butarlayur “Buzağı ki, aslanın bedenine girip ... titretir, parçalar.”* (M I: 18).

*Tünerigig yayduk üçün anıg kılınçlıglar barça kaç kata **bulgantı** “Karanlık kaybolduğu için kötü amel işleyenlerin çoğu defa **kafası karıştı.**”* (M III: 6).

*Emgek **kötürmeyin** “Acı çekmeyin.”* (M II: 6).

**Kötürteçi** *tınlıglarka tüzüke barça yaztım yañıltım erser “Acı çeken canlıların hepsine karşı günah işlediysem, yanlış yaptıysam.”* (Pohti: 351).

*Kaltı katıglıq altun kısıda **arıyurça** “Tıpkı, katı altın fırında nasıl **eriyorsa?**”* (M III: 14).

## 2.1. Maniheist Uygurcada DÜŞÜNCE IŞIK KAYNAĞIDIR Kavramsal Metaforu

İlk yazılı eserlerine yaklaşık 1300 yıl önce tanıklık ettiğimiz Türk dili anlatım gücü açısından gelişkin bir dildir. Bu anlatım gücü ve gelişkinlik metaforik kullanımlara da yansımıştır. Kavramsal metaforlara Türk-Runik harfli metinlerde rastlamak mümkündür. Uçan Eke (2018) Orhun Yazıtları’ndaki metaforları incelediği çalışmasında; bu yazıtlarda GÖRMEK,

İTAAT ETMEK/TÂBÎ OLMAK/TANIMAKTIR, İŞİTMEK, ANLAMAK/İDRAK ETMEKTİR gibi kavramsal metaforların mevcudiyetini örneklerin ışığında belirtmektedir. Yine ilk İslamî Türkçe metinlerden Kutadgu Bilig’de de bunu görmek mümkündür. Gökçe, Kutadgu Bilig’de yer alan algı fiillerinden biri olan ve “görmek”, anlamak”, “idrak etmek” gibi anlamları ihtiva eden *kör-* fiilini çok anlamlılık ve metafor konuları açısından incelemiştir (2015: 62). Kutadgu Bilig’de *kör-* fiili ile ilgili BİLMEK GÖRMEKTİR, ANLAMAK GÖRMEKTİR, İDRAK ETMEK GÖRMEKTİR, GÖRMEK DOKUNMAKTIR ve GÖZLER ELLER VE AYAKLARDIR gibi kavramsal metaforlara sıkça rastlandığı belirtmektedir.

Eski Türkçede, kavramsal metaforların kuramı ve Budist çevreye ait eski Uygurca metinlerdeki yansımaları hakkında Yunusoğlu da (2016) çalışmıştır. Yunusoğlu, detaylı çalışmasında metafor kavramı ve metafor kuramı hakkında teorik bilgiler vermiş ve Budist Türkçe metinlerde metaforların yapısına, imaj kullanımı (su imajı, ışık imajı vb.) açısından yaklaşmış ve ardından bu metaforların kaynaklarını çeviri metaforlar ve Türkçe kökenli metaforlar olarak incelemiştir. Daha sonra ise kavramsal metaforların Budist çevreye ait eski Uygurca metinlerdeki kullanımlarını örnekler dahilinde ve çeşitli şemalarla açıklamıştır. Bunun dışında Gül (2009) de Budist çevreye ait metinlerde, eski Türk tarım terimleri metaforik kullanımları üzerine çalışma yapmıştır. Bu çalışmada *tarı-*, *ek-* fiilleri/müştakları ve *urug* sözcüğünün metaforik kullanımları örnekler üzerinden işlenmiştir. Burada dikkat çekici husus, eski Türkçe söz varlığında yalnızca bir konu alanındaki birkaç sözcüğün bile metaforik kullanım çeşitliliğini görebildiğimiz gerçeğidir.

Orhun Yazıtları’nda, Budist çevreye ait Uygurca metinlerde ve Kutadgu Bilig’de olduğu gibi Maniheist Uygurca metinlerde de bazı evrensel nitelikte kavramsal metaforların örneklerine rastlamak olağandır. Söz gelimi, DÜŞÜNCE GIDADIR (Lakoff ve Johnson, 1980: 46) metaforu buna örnek gösterilebilir. Örneğin; İngilizcedeki “throw cold water over (a idea/ a plan)” bir düşünceye veya plana soğuk su katmak; Türkçede pişmiş aşı su katmak olarak görülür. Maniheist çevreye ait eski Uygurca metinlerde de yeme içme sözcükleri önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim Maniheizm’de *aş içkü teñri* “Yiyecek İçecek Tanrısı” (Chuast: 94) bile vardır. Yukarıda bahsettiğimiz *yaruk aşı-* ifadesi de yine yeme içme sözcüklerinin anlatım gücüne işarettir. DÜŞÜNCE GIDADIR kavramsal metaforunda; soyut kavram, hedef alan “düşünce”; somut, kaynak alan ise “gıda”dır. Düşünce gıda ile kavramlaşmıştır. Maniheist eski Uygurcada *bilge bilig* “bilgelik bilgisi, hikmet” tıpkı bir gıda gibidir. *Tatıgsıra-* ise “tadını yitirmek, tatsızlaşmak” anlamına gelmektedir. DÜŞÜNCE GIDADIR kavramsal metaforunun Maniheist Uygurcada metinlerdeki dilsel örneği şudur:

*Bilge bilgisi tatıgsırayur “Bilgelik bilgisi (hikmet) tadını yitiriyor.”* (M III: 18).

Maniheist çevreye ait eski Uygurca metinlerde, kavramsal metaforlar bir yazıya sığmayacak kadar çoktur. Burada, yalnızca DÜŞÜNCE IŞIK KAYNAĞIDIR kavramsal metaforunun örnekleri gösterilecektir. Lakoff ve Johnson’un (1980: 48) DÜŞÜNCE IŞIK KAYNAĞIDIR kavramsal metaforunda, soyut olan hedef alan “düşünce”; somut olan kaynak alan ise “ışık kaynağı”dır. Bu metaforla, düşünce ışık kaynağı ile kavramlaşmıştır. Nitekim düşünce ürünü olan “bilgi”, Türkçede ışığı, aydınlığı, aydınlanmayı temsil etmektedir. Güncel Türkçe Sözlük’te aydın sözcüğü “ışık alan, ışıklı, aydınlık” temel anlamlarının yanında “kültürlü, ileri görüşlü (kimse), münevver, aydın” anlamlarına da gelmektedir (URL-2). Bilgili anlamıyla kullanılan aydın sözcüğünün eş anlamlısı Arapça münevver sözcüğü de “ışık” anlamındaki nur sözcüğünün bir müştakıdır. Bu anlam çeşitliliği Türkçedeki fiillere de yansımıştır. Aynı sözlükte, *aydınlan-* fiili “aydınlık olmak” anlamının yanı sıra “bir sorun üzerine gereği kadar bilgi edinmek, tenevvür etmek”; *aydınlat-* fiili “karanlığı giderip görünür duruma getirmek, ışıklandırmak” temel anlamlarının yanında “bir sorun üzerine bilgi vermek” anlamına da gelmektedir. Bu bilgilerin ışığında, DÜŞÜNCE IŞIK KAYNAĞIDIR kavramsal metaforunu, Türkçede örneklendirebiliriz: *Cumhuriyetin yetiştirdiği önemli aydınlardan biri Attilâ*

*İlhan'dır. O sempozyum sonrasında tüm öğrenciler aydınlandı. Beni bu konuda biraz aydınlatabilir misiniz?*

Maniheist Uygurca metinlerde kullanım sıklığı olan *yaruk* sözcüğü (<*yaruk*-k: Erdal, 1991: 255; Clauson, 1972: 963) yaygın olarak “ışık, aydınlık” anlamındadır. Maniheist metinlerde, *yaruk* sözcüğünün kökü olan *yaruk*- fiili “aydınlanmak” anlamındadır: *Yir yarudı* “*Yeryüzü aydınlandı.*” (IrkBit: 26), *Yarın yarudı* “*Sabah gün ağardı.*” (M I: 6). Metinlerde anlatımı güçlendirmek için ve Maniheizmdeki dualizmin de tesiriyle *yaruk* sözcüğü, karşıtı olan *kara* sözcüğüyle de sıkça kullanılmıştır. Sözcük, +IXg ekli *yaruklug* biçimiyle de “parıltılı, ışıltılı” anlamlarında tanıklanmaktadır: *Yaruklug yaşuklug* “*Parıltılı, ışıltılı.*” (ETŞ 1). Ayrıca metinlerde *yaruk bol*- yapısı ise “aydınlık olmak” anlamına gelmektedir (IrkBit: 26). Sözcük bu anlamın yanı sıra, Maniheizm inanç sisteminde dinî bir terime de dönüşmüştür: *Yaruk teñri* “Işık Tanrısı” (Chuast: 73), *Yaruk ay teñri* (M III: 6). Sözcüğün verilen anlamlarda tanıklanan örneklerinden bazıları şunlardır:

*Arıg tütsük yaruk yula anta ulatı* “*Temiz tütsü, ışık, mum, meşale ve benzeri.*” (M III: 49).

*Kamag üze yaruk boltu* “*Her şeyin üzeri aydınlık oldu.*” (IrkBit: 26).

*Teñrili yekli yaruklı karalı ol üdün katıldı* “*O zaman Tanrı ve şeytan, ışık ve karanlık (birbirine) karıştı.*” (Chuast: 6-7).

Türkçede “kültürlü, bilgili” anlamlarında çok anlamlılık örneği gösteren aydınlık sözcüğünün kullanımı, Maniheist Uygurca metinlerde de aynı şekildedir. Metinlerde, *yaruk* “aydınlık, ışık” aynı zamanda güçlü ve bilge olan Tanrı’yı temsil etmektedir. Türkçede olduğu gibi “aydın, münevver” kişiler, Maniheist Türkçe metinlerde de “bilgili, bilge, aydın” kişilerdir. Aşağıdaki verilen örneklerde tanıklandığı gibi Maniheizmde *yaruk* “aydınlık, ışık, parlaklık” Tanrı’yı, iyiliği, bilgeliği, bilgiyi temsil etmektedir. Maniheizmde *Ay Teñri* “Ay Tanrısı”, *Kün Teñri* “Güneş Tanrısı”, *Yaruk Teñri* “Işık Tanrısı” dinî terimleri de bunun bir göstergesidir. Örneklerden hareketle Maniheist metinlerde ışıltılı, parlak, aydınlık olan Tanrı bilgilidir; bilgedir. Yine, Maniheizmin dinî öğretileri, buyrukları kutsal bir parlaklık ihtiva etmektedir. DÜŞÜNCE IŞIK KAYNAĞIDIR kavramsal metaforunun Maniheist eski Uygurca metinlerdeki dilsel örnekleri ve hazırlanan şema şu şekildedir:

(1) *Turug yaruk bügü teñrimiz teñri yirinten inti* “*Duru, ışıltılı, bilge Tanrı’mız, gökyüzünden indi.*” (M III: 35).

(2) *Yaruk küçlög bilgeke yalvarar biz* “*Aydınlık, güçlü bilgeye yalvarırız.*” (ETŞ: 2).

(3) *Vajırda ötvü biligligim tüzünüm yarukum* “*Elmasta daha keskin benim bilgirim, asilim, ışığım.*” (ETŞ: 3).

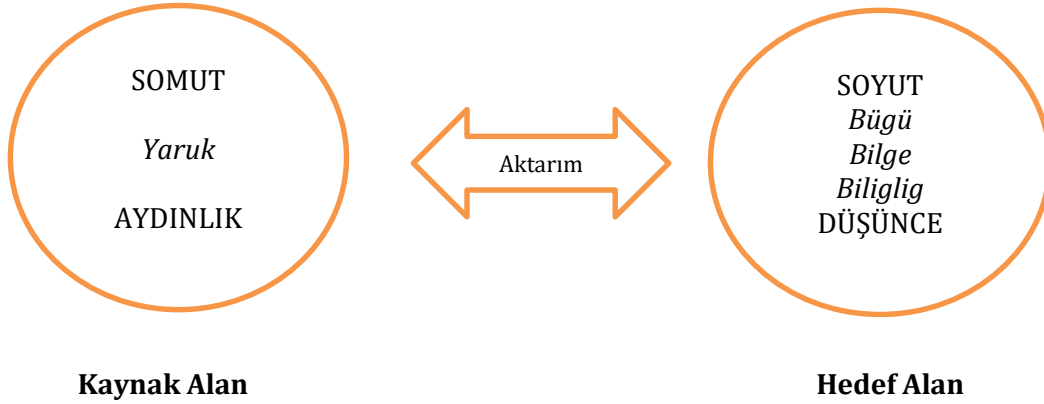
(4) *Ançulayu valtrıyur sen çahsapatlıg ıduk çoğ yalın üze* “*Öğretilerin kutsal parlaklığı ile tıpkı alev gibi parlıyorsun.*” (Pothi, 253-254).

İlk örnekteki *yaruk teñri* “Işıltılı Tanrı” ifadesi *bügü* “bilge” ile desteklenmiştir. Eski Türkçede, *bögü/bügü* sözcüğü, “bilge; sihirbaz, büyücü, şaman” gibi anlamlara gelmektedir (Clauson, 1972: 324). *Bügü burkanlar* (M III: 34), *Yaruk bügü bilge* “Parlak, bilge.” (BT V: 45). İkinci ve üçüncü örneklerde, yine *yaruk* ifadesi, *bilge*, *biliglig*<sup>4</sup> “bilgili, hikmetli, marifetli” sözcükleriyle desteklenmektedir. Dördüncü örnekte ise durum biraz farklıdır. Buradaki “aydınlanmak, parlamak” anlamı *yaltrı*- fiili ile ifade edilmiştir. Dördüncü örnekte, alev parlaklığına sahip olan şey “Tanrının emirleri, buyrukları ve öğretisi”dir. Metinlerde, *yaltrı*- / *yaltra*- formlarında görülen bu fiil “parlamak” anlamına gelmektedir: Örneğin; *Sevigliğ valtraglı isig yüzünüzün körükseyür biz* “*Sevimli, parlak ve sıcak yüzünüzü görmek*

<sup>4</sup> Bilge bilig kavramı (Sanskritçe *prajñā*) Uygurlarda “hikmet, marifet, idrâk” gibi anlamlara gelmektedir (Arat, 1942: 64). Bu örnekte yer alan *bilge biliglig* ibaresi, tarafımızca *bilge* ve *biliglig* kavramları olarak ayrı ayrı ele alınmıştır.



istiyoruz.” (M I: 10). DÜŞÜNCE IŞIK KAYNAĞIDIR kavramsal metaforunun Maniheist Uygur Türkçesi metinlerindeki dilsel ifadelerinden hareketle oluşturulmuş şema şu şekildedir:

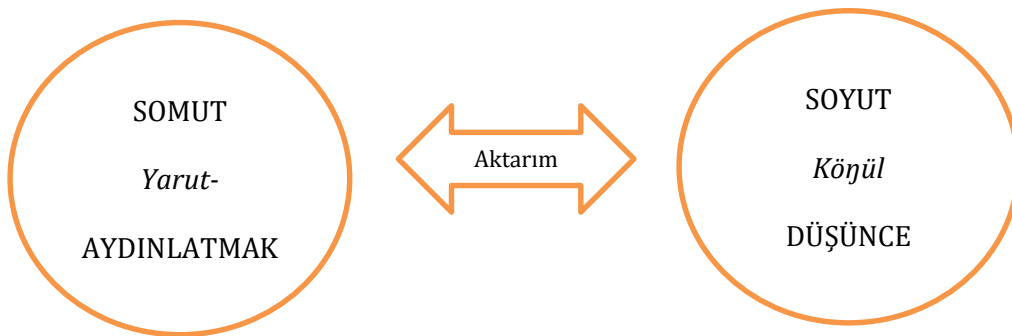


Yukarıda dilsel sonuçlarıyla verdiğimiz DÜŞÜNCE IŞIK KAYNAĞIDIR kavramsal metaforunun Maniheist eski Uygurca metinlerdeki *köñül* sözcüğüyle de bağı bulunmaktadır. Eski Türkçede *köñül* sözcüğü “gönül; akıl, zihin, anlayış; fikir, düşünce”; *yarut-* fiili ise “aydınlatmak, parlatmak; bilgilendirmek” anlamlarına gelmektedir (Clauson, 1972: 731, 960). *Köñül* sözcüğün “düşünce” anlamından hareketle, *köñül yarut-* ifadesi “gönül aydınlatmak, fikir vermek, bilgi vermek” gibi anlamlara gelmektedir. Yine buna benzer bir kullanım da *köñül yaşı-* ibaresidir. Aşağıdaki örnekte, *yaşı-* fiili *yarut-* fiili gibi “parlamak” anlamına gelmektedir. *Köñül yaşı-* ise “gönlün parlaması” yani soyut birer kavramlar olan “gönül, düşünce” gibi kavramların somut olan “aydınlanmak” ile kavramlaşmasını göstermektedir. Yukarıda verildiği üzere, *aydınlat-* fiili “karanlığı giderip görünür duruma getirmek, ışıklandırmak” temel anlamlarının yanında “bir sorun üzerine bilgi vermek” anlamına da gelmektedir. Bu metaforun Maniheist metinlerde tanıklanan örnekleri şunlardır:

Meniñ *köñülümün* yarutuglı kañım “Benim *gönlümü* aydınlatan babam.” (M III: 24).

Ögek sav sözleyü umagay kim ol erneñ *köñlin* yarutsar “Anlaşılır söz söyleyemezler ki, o adamın *gönlünü* aydınlantsın.” (M I: 15).

Üzüksüz küntemek anıñ *köñülü* süzükün yarukun yaşıpan erür “Arahksız, her gün onun *gönlü*, saflıkla ve ışıkla parlamaktadır.” (M III: 22).

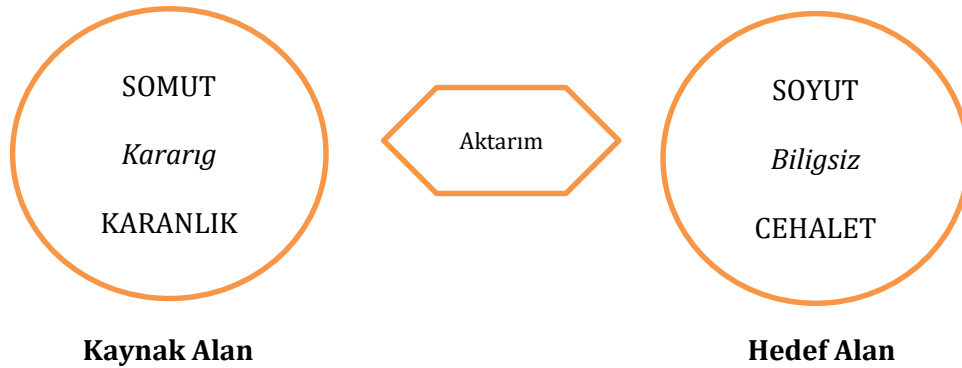


Türkçede, aydınlık sözcüğünün karşıtı olan karanlık sözcüğü de çok anlamlılık ve metafor yönünden zengindir. Karanlık sözcüğü, Güncel Türkçe Sözlük'te “ışıksız” temel anlamının yanı sıra “gereğince anlaşılıp bilinmeyen (durum)” anlamına da gelmektedir (URL-2). Bu durum, Maniheist Uygurca metinlerde de geçerlidir. Karanlık kavramı, Maniheist

metinlerde, *kararig*, *tünerig* gibi sözcüklerle ifade edilmiştir (Clouston, 1972: 525, 663). Örneklerde de tanıklandığı gibi -Maniheizmdeki düalizmin tesiriyle- karanlık ögesi, aydınlık ögesinin aksine “şeytani, cehennemi, kötülüğü, şehveti, cahilliği” temsil etmektedir. İlk örnekteki *kararig nizvani* “şehvet”; ikinci ve üçüncü örneklerdeki *kararig ög*, *kararig tuymak* “karanlık akıl”, “karanlık his”; son iki örnekteki *tünerig tamu* ve *tünerig yekler* “karanlık cehennem” ve “karanlık şeytanlar” anlamındadır.

- (1) ***Kararig*** *nizvanıları üze kal tilve teg ertiler* “**Karanlık** tutkularıyla (şehvetleriyle) çılgın gibilerdi.” (Pohti, 114-115).
- (2) ***Kararig*** *ög sininten ünüp yañi kişi birle şünüşürler* “**Karanlık** akıl ögesini terk edip yeni kişiyle savaşırlar.” (M III 17).
- (3) ***Kararig*** *tuymak sininten* “**Karanlık** his ögesinden...” (M III: 18).
- (4) ***Tünerig*** *tamuka tartar* “**Karanlık** cehenneme sürükler.” (ETŞ: 6).
- (5) ***Tünerig*** *yeklerle tapunugmalar* “**Karanlık** şeytanlara tapınanlar.” (ETŞ: 5).

Bu örneklerde dikkat çekici husus *kararig ög* “karanlık akıl” ve *kararig tuymak* “karanlık his” ifadeleridir. İki soyut kavram olan “akıl” ve “his” somutlaşmıştır. Dolayısıyla, burada kastedilen karanlığın temel anlamından ziyade “bilgisizlik” ve “cehalet”tir. Çünkü, Maniheist metinlerde *biligsiz* “bilgisiz, cahil” kişiler düşman olarak görülür ve o kişilerle savaşmak gereklidir. *Biligsiz öçeşçilerde* “*Bilgisiz düşmanlardan...*” (Pohti: 497), *Ordugaru biligsiz sünüşke kelir* “*Saraya doğru cehalet savaşına gelir.*” (M III: 37). Bu bilgilerin ışığında, Maniheist çevreye ait Eski Uygurca metinlerde “CEHALET KARANLIKTIR” gibi bir kavramsal çıkarım yapmak mümkündür. Bu çıkarım şöyle şemalandırılmıştır:



### Sonuç

Maniheist çevreye ait eski Uygurca metinler, çok anlamlılık ve metafor yönünden zengin metinlerdir ve bu zenginlik bir yazıya sığmayacak kadar çoktur. Bu çalışmada, metafor kavramını daha iyi anlamak için Maniheist eski Uygurca metinlerde geçen vücudun bölümü ve organ adlarının *ölü metafor* (dead metaphor) kullanımları örneklendirilmiştir. Yine *aşa-*, *katıl-*, *kedil-*, *bulgan-*, *kötür-*, *arı-* fiillerinin çok anlamlılığı ve *kılınç* “davranış”, *üzüt* “ruh”, *buyanlıg* “erdemli”, *köni nom* “doğru öğreti”, *küvençlig* “mağrur” gibi soyut kavramların metaforik kullanımları örnekler dahilinde kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmada, konu külliyatında verilen Maniheist çevreye ait eski Uygur Türkçesi metinlerdeki örneklerde, evrensel nitelikte olan DÜŞÜNCE IŞIK KAYNAĞIDIR kavramsal metaforunun yansımalarının olup olmadığı sorgulanmıştır. Elde edilen örnekler ışığında, bu kavramsal metaforun ele alınan metinlerde dilsel örneklerinin mevcudiyeti kanıtlanmaya çalışılmıştır. Sonrasında bu örneklerden hareketle şema çizilmiştir. Metinlerde, somut bir kavram olan *yaruk* “ışık, aydınlık” sözcüğünün, *bügü* “bilge, *bilge*, *biliglig* “bilgili, hikmetli” gibi soyut kavramlarla ifade edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Günümüz Türkçesinde olduğu

gibi Maniheist eski Uygur Türkçesinde de bilge, bilgili kişiler “aydın, münevver” kişilerdir. Yine, günümüz Türkçesinde “bilgilendirmek” anlamını ifade etmek için kullanılan *aydınlat-fiili*, Maniheist Eski Uygurcada *könül yaşı- könül yarut-* yapıları ile kullanılmıştır. Ayrıca, *bilgisiz* “bilgisiz, cahil” kişilerin de *kararig* “karanlık” kavramıyla temsil edilmesinden ötürü “cehalet karanlıktır” kavramsal çıkarımında bulunulmuştur.

### Kaynakça

- AĞCA, Ferruh. (2015). “Eski Türkçe kö:k teñri ve kö:k kalık İkillemeleri Üzerine”. *Türkbilig: Türkoloji Araştırmaları*, S. 2015/30, s. 201-221.
- AKSAN, Doğan. (2006). *Anlambilim-Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- ARAT, R. Rahmeti. (1942). “Uygurlarda İstıhlara Dair”. *Türkiyat Mecmuası*, C VII-VIII/1, s. 56-81.
- ARAT, R. Rahmeti. (2007). *Eski Türk Şiiri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- BANG, Willy ve GABAIN, A. von. (1929). *Türkische Turfan-Texte. II Manichaica*. Berlin.
- CLARK, Larry. (1982). “The Manichean Turkic Pothi-Book”. *Altorientalische Forschungen*, 9, s. 145-218.
- CLAUSON, S. Gerard. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Oxford University Press.
- ÇİÇEKLER, A. Naim ve AYDIN, Timur. (2019). “Kavramsal Metafor Kuramı ve Belagat: Karşılaştırmalı Bir İnceleme”. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 2019/16, s. 14-26.
- DİNÇER, Aslihan. (2015). “Metaforların İzinde: Hayat Yolculuktur”. *Journal of Turkish Studies*, S. 2015/44, s. 201-214.
- ERDAL, Marcel. (1991). *Old Turkic Word Formation, A Functional Approach to the Lexicon Vol. I-II*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- GÖKÇE, Faruk. (2015). “Kutadgu Bilig’de kör- “görmek”: Çok Anlamlılık, Metafor ve Gramerleşme”. *Türkbilig: Türkoloji Araştırmaları*, S. 2015/29, s. 59-76.
- GÜL, Bülent. (2009). “Eski Türk Tarım Terimlerinin Metaforik Kullanımları Üzerine”. *Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Bilgi Şöleni Bildirileri, Kâşgarlı Mahmut ve Dönemi*. s. 291-308, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- LAKOFF, George ve JOHNSON, Mark. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- LAKOFF, George. (1993). “The Contemporary Theory of Metaphor”. *Metaphor and Thought*. Vol. 2, s. 202-251.
- LE COQ, A. von. (1911). *Türkische Manichaica aus Chotscho I*. Berlin.
- LE COQ, A. von. (1919). *Türkische Manichaica aus Chotscho II*. Berlin.
- LE COQ, A. von. (1922). *Türkische Manichaica aus Chotscho III*. Berlin.
- ÖZBAY, Betül. (2014). *Huastuanift (Manihaist Uygurların Tövbe Duası)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ŞAHAN, Kayhan. (2017). "Metafor Ne Değildir?". *Kesit Akademi Dergisi*, S. 2017/8, s. 166-176.

TEKİN, Talat. (2013). *İrk Bitig (Eski Uygurca Fal Kitabı)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

UÇAN EKE, Nagehan. (2018). "Metaforların Işığında Türkçenin Kadim Metinleri Orhun Yazıtlarını Yeniden Okumak". *Orhun'dan Anadolu'ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu Bildirileri (2. Cilt)*. (Ed.: Şaban Doğan ve Melis Sezen Güneş), s. 1386-1406, İstanbul: Kesit Yayınları.

YUNUSOĞLU, Mağfiret K. (2016). *Budist Türk Çevresi Metinlerde Metaforlar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ZIEME, Peter. (1975). *Manichaisch-türkische Texte, Berliner Turfan-Texte V*. Berlin.

### İnternet Kaynakları:

\* URL-1: "Türkiye Bilimler Akademisi Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü"

<http://www.tubaterim.gov.tr> (Erişim: 16.05.2020)

\* URL-2 "Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük" <https://sozluk.gov.tr> (Erişim: 16.05.2020)

\* URL-3: AKŞEHİRLİ, Soner (2005). "Çağdaş Metafor Teorisi". [http://www.ege-edebiyat.org/modules.php?name=Downloads&d\\_op=getit&lid=111](http://www.ege-edebiyat.org/modules.php?name=Downloads&d_op=getit&lid=111) (Erişim: 26.04.2020)